

7

PÅ SPORET AF DET EUROPÆISKE SELV

Af
LENE ØSTERMARK-JOHANSEN
LEKTOR, DR.PHIL.
INSTITUT FOR ENGELSK,
GERMANSK OG ROMANSK,
KØBENHAVNS UNIVERSITET

MODTAGET ET CARLSBERG
FOUNDATION SEMPER ARDENS
FELLOWSHIPS WITHIN THE
HUMANITIES AND SOCIAL
SCIENCES TIL PROJEKTET
*WALTER PATER'S EUROPEAN
PROJECT: SELVES AND OTHERS
AT THE FIN DE SIÈCLE*

Semper Ardens Monografi-projektet 'Walter Pater's European Project: Selves and Others at the Fin de Siècle' undersøger den victorianske forfatter Walter Paters korte fiktion, hans såkaldte 'imaginære portrætter', ud fra en teori om at forfatteren med sit litterære portrætgalleri havde til hensigt at skildre sammenhængskraften i europæisk kultur og filosofi fra antikken og frem til det nittende århundrede. Pater stiller en lang række spørgsmål der til stadighed provokerer os, såsom 'Hvad er national identitet, og er det en stabil størrelse?'. 'Hvorledes dannes individet, og hvordan skildrer man det, i ord og billede?'. Og 'Hvad er forskellen på et litterært og et visuelt portræt?'.

Figur 1
 Giovan Battista Moroni,
The Tailor (ca. 1570),
 olie på lærred, 99,5 x 77 cm
 National Gallery, London

I foråret 1878 modtog redaktøren for det engelske *Macmillan's Magazine* et manuskript fra Walter Pater (1839-94) med et kort følgebrev:

"I send you by this post a M.S. entitled *The House and the Child*, and I should be pleased if you should like to have it for Macmillans' [sic.] Magazine. It is not, as you may perhaps fancy, the first part of a work of fiction, but is meant to be complete in itself; though the first part of a series, as I hope, with some

“

***Portrætter gør det fraværende nærværende,
 det fortidige nutidigt, og bevæger sig i
 krydsfeltet mellem det frosne øjeblik
 og levnedsskildringen***

”

Figur 2
Jean-Baptiste Pater,
*Portræt af Marie-Marguerite
Pater* (ca. 1720), olie på lærred,
79,2 x 62,9 cm, Valenciennes,
Musée des Beaux-Arts

real kind of sequence in them, and which I should be glad to send to you. I call the M.S. a portrait, and mean readers, as they might do on seeing a portrait, to begin speculating – what came of him?” (Letters, 29-30)

Pater gav manuskriptet betegnelsen et 'imaginært portræt' og skrev frem til sin død omkring et dusin sådanne portrætter. Han drog tætte paralleller mellem det malede og det skrevne portræt – generer der gør det fraværende nærværende, det fortidige nutidigt, og som bevæger sig i krydsfeltet mellem det frosne øjeblik og levnedsskildringen. Med mit Semper Ardens Monografi-projekt *Walter Pater's European Project: Selves and Others at the Fin de Siècle* undersøger jeg disse portrætter ud fra en teori om at Pater med sit litterære portrætgalleri havde til hensigt at skildre sammenhængskraften i europæisk kultur og filosofi fra antikken frem til det nittende århundrede. Pater døde uventet, og vi har derfor at gøre med et fragmentarisk projekt, der dog er tilstrækkelig omfangsrigt til at give os en idé om hvad forfatteren havde tænkt sig. En kronologisk og geografisk liste over portrætterne ser således ud:

- 'Hippolytus Veiled: A Study from Euripides': Grækenland 5. årh. f. Kr.
- *Marius the Epicurean*: Italien 2. århundrede e. Kr.
- 'Tibalt the Albigense' (fragment): 1200-tallets Frankrig
- 'Denys l'Auxerrois': 1300-tallets Frankrig
- 'Apollo in Picardy': 1400-tallets Frankrig
- 'Gaudioso the Second' (fragment): 1500-tallets Italien
- *Gaston de Latour* (fragment): 1500-tallets Frankrig
- 'Sebastian van Storck': 1600-tallets Holland
- 'A Prince of Court Painters': 1700-tallets Frankrig
- 'Duke Carl of Rosenmold': 1700-tallets Tyskland
- 'The Child in the House': 1800-tallets England
- 'An English Poet' (fragment): 1800-tallets Frankrig og England
- 'Emerald Uthwart': 1800-tallets England

At observere historiens gang fra sidelinjen

Med punktvisse studier af europæiske individer rejser Pater en lang række spørgsmål der til stadighed provokerer os: 'Hvad er national identitet, og er det en stabil størrelse?', 'Hvorledes dannes individet, og hvordan skildrer man det, i ord og billede?', 'Hvad er forskellen på et litterært og et visuelt portræt?', 'Hvorledes opleves historiske brydningsperioder i centrum, i periferien, af personer med indflydelse og af menigmand?'. Paters hovedpersoner er som regel perifere figurer der observerer historiens gang fra sidelinjen, ofte med et liv der ikke blev helt så bemærkelsesværdigt som man havde håbet. Og dog kommer de i kontakt med de store tænkere og kunstnere og historiske figurer der også optræder i Paters fiktion: Marcus Aurelius og hans stoicisme, Renæssancens fritænkere Montaigne og Bruno, Spinoza og Goethe. Religiøse og politiske konflikter som de franske religionskrige, Trediveårskrigen og Napoleonskrigene fungerer som bagtæppe for Paters portrætter af unge mænd der absorberer tidens strømninger, men er uden indflydelse på liv, død, geografiske og nationale grænser. De unge mænd bliver, trods deres forskellighed, til en paneuropæisk type der kun transformeres let af tidens gang. Typer der hverken er udpræget engelske, franske, tyske, hollandske eller italienske. Geografiske randområder som Nordfrankrig, Sydtyskland, Vestfrankrig – zoner der har været hhv. flamske og franske, tyske og franske, franske og spanske afhængigt af udfaldet af krigene på det europæiske kontinent – bliver centrale steder i Paters fiktion, og forholdet mellem sted, national identitet, kollektiv og individuel identitet sættes hele tiden på spidsen.

Pater er langt mere interesseret i europæisk kulturs sammenhængskraft end i de opsplittelser, som en insisteren på national identitets særegenhed medfører. Kulturen ligger til tider lagdelt i jorden, som når rester fra romersk kultur kommer op til overfladen. Den lagres i arkitektur som de gotiske kirker, der opføres over århundreder af omrejsende arkitekter, håndværkere og kunstnere som binder Europa sammen med deres bygningsværker. Ideer, myter, tekster og kunstværker rejser på tværs af nationale grænser og slår rod i nye kulturer. Hvert

Ideer, myter, tekster, og kunstværker rejser på tværs af nationale grænser og slår rod i nye kulturer. Hvert eneste portræt binder flere kulturer sammen, hvad enten akser er horisontal – mellem øst og vest, nord og syd – eller vertikal – mellem antikken og middelalderen, middelalderen og romantikken, eller mellem barokken og oplysningstiden

Figur 3
Simeon Solomon, *Bacchus* (1867)
Olie på træ, 50,8 x 37,5 cm
Birmingham Museums
and Art Gallery

eneste portræt binder flere kulturer sammen, hvad enten aksens er horisontal – mellem øst og vest, nord og syd – eller vertikal – mellem antikken og middelalderen, middelalderen og romantikken, eller mellem barokken og oplysningstiden. Resultatet er et billede af et Europa hvor kultur triumferer over politik og religion, hvor krigenes brutalitet og vilkårlighed udstilles i al deres absurditet i forhold til de dybereliggende lag af kulturelt fællesskab der er rodfæstet i det europæiske kontinent. Den nutidige relevans af en sådan opfattelse af Europa burde ikke være overraskende.

Kunsten er langvarig, livet er kort

Det imaginære aspekt af Paters portrætter står i en vis konflikt med det faktum at han ofte lod sig inspirere af eksisterende portrætter, helst af unavngivne individer som Giovan Battista Moronis skrædder (Figur 1), navnefællen Jean-Baptiste Paters portræt af sin søster (Figur 2) eller Simeon Solomons mystiske melankolske tidløse Bacchus-figur (Figur 3). I de to første tilfælde har vi at gøre med hidtil ubeskrevne liv der indeholdes i malede portrætter med usædvanlig livagtige ansigtsudtryk, med konfronterende blikke. Paters fortællinger er bud på et svar på spørgsmålet om 'Hvad blev der egentlig af ham (hende)', som han indledningsvis stillede i 1878. Og dog er det sjældent særligt handlingsmættede fortællinger.

Portrætterne skildrer næsten stillestående liv hvor hovedpersonen ofte har status af voyeur, en betragter, der muliggør læserens vej ind i et fortidigt og ofte fremmed lokalsamfund hvor individet skal forholde sig til en kollektiv gruppe. Med ganske få undtagelser udviskes individet af det kollektive og opluges af et lokalsamfund. Selv om portrætter ofte opfattes som en fejring af individet, stiller Paters portrætter faktisk spørgsmål ved individets

permanens. *Ars longa, vita brevis* – kunsten er langvarig, livet er kort – bliver vi til stadighed mindet om, og de imaginære portrætters eksistens i et dobbelt kunstigt univers efterlader læserne med en foruroligende bevidsthed om deres egen dødelighed, set i lyset af kunstens og kulturens overlevelseskraft.

På trods af det dystre udfald af mange af fortællingerne – hovedpersonens alt for tidlige død – kan Paters imaginære portrætter læses som en hyldest til sammenhængskraften i europæisk kultur. Kirkerne, klostrene og de eviggyldige tekster som Marcus Aurelius' *Meditationer* og Montaignes *Essais* består som vidnesbyrd om fortidens relevans for nutiden, og det litterære portræt formår således at gøre det fortidige nutidigt, det fraværende nærværende.

Referencer:

Walter Pater, *Imaginary Portraits*, red. Lene Østermark-Johansen, *The Collected Works of Walter Pater*, bind 3 (Oxford: Oxford University Press, 2019). • Lene Østermark-Johansen, 'Pater and the Painterly: Imaginary Portraits', *English Literature in Transition, 1880-1920*, 56:3 (July 2013), pp. 343-54. • Anna Budziak, *Text, Body and Indeterminacy: Doppelgänger Selves in Pater and Wilde* (Newcastle: Cambridge Scholars, 2008). • John Coates, 'Pater's Apologia: "The Child in the House"', *Essays in Criticism* 54:2 (April 2004), pp. 144-64. • Martine Lambert-Charbonnier, *Walter Pater et les 'portraits imaginaires': Miroirs de la culture et images de soi* (Paris: L'Harmattan, 2004). • Elisa Bizzotto, 'The Imaginary Portrait: Pater's Contribution to a Literary Genre', i Laurel Brake, Lesley Higgins and Carolyn Williams (red.), *Walter Pater: Transparencies of Desire* (Greensboro, NC: ELT Press, 2002), pp. 213-23. • Gloria Fossi, 'Le vite antiche di Watteau e il ritratto immaginario di Walter Pater', i Elisa Bizzotto and Franco Marucci (red.), *Walter Pater (1839-1894): Le forme della modernità. The Forms of Modernity* (Milan: Cisalpino, 1996), pp. 81-110. • Walter Pater, *Letters of Walter Pater*, red. Lawrence Evans (Oxford: Clarendon Press, 1970).

Walter Horatio Pater (1839-94), klassisk filolog, underviste i filosofihistorie ved Universitetet i Oxford fra 1864 til sin død. Pater var særdeles belæst i europæisk litteratur, en renæssancemand i en moderne verden, og han blev med sin første bog *Studies in the History of the Renaissance* (1873) en af grundlæggerne af den æstetiske bevægelse i England og en væsentlig indflydelse på Oscar Wilde, men også på modernisterne T.S. Eliot, James Joyce og Virginia Woolf. Med deres stærke subjektivitet og idiosynkratiske prosastil blev Paters essays om italiensk og græsk kunst, fransk og engelsk litteratur toneangivende og var medvirkende til at ophøje den kritiske genres litterære status til en selvstændig kunstform.

Elliott & Fry, *Walter Pater* (ca. 1880), fotografi, glas-plade negativ, National Portrait Gallery London

